

Сергій Пасічник (1964–2024): зоолог, науковець, педагог

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Serhiy Pasichnyk (1964–2024): zoologist, scientist, and teacher. — An essay about a biologist who started his career as a theriologist and morphologist, and later became a professional lecturer at Nizhyn University and a researcher of a wide profile. His attention was focused not only on morphology, but also on population studies, genetics, and palaeontology. As a zoologist, he was interested and published in the field of studying not only mammals, but also amphibians, spiders, and ticks. In general, the researcher was always active in the field, conducting field practices, organising expeditions, and working part-time in the Ichnia National Park. As an educator, he had a significant number of original developments in the courses of zoological, genetic, and population studies, including a number of manuals. He taught at Nizhyn University and Kyiv-Mohyla Academy.

Біографічна довідка

Пасічник Сергій Валентинович народжений 31 березня 1964 р. в м. Ніжині. Вищу освіту здобув у 1986 р., закінчивши Ніжинський державний педагогічний інститут імені М. В. Гоголя за спеціальністю «біологія і хімія»; отримав кваліфікацію вчителя біології та хімії. У 1994 р. закінчив аспірантуру при Інституті зоології НАНУ (ІЗАН). У 1995 р. захистив кандидатську дисертацію і з того року й до кінця життя працював викладачем (з 1998 р. доцентом) у Ніжинському університеті.

В останні років 10–15 мешкав із сім'єю в Києві, де за сумісництвом працював у Могилянській академії; до Ніжина приїжджав читати лекції, і тоді мешкав у старому батьківському будинку. Власне, в тому будинку і сталася біда: колега загинув від чадного газу вранці 22 жовтня 2024 р., у віці 60 років.

Рис. 1. Сергій Валентинович Пасічник. Фото з сайту кафедри, на якій працював дослідник, редактовано ([URL](#)).

Доробки в галузі теріології

Кандидатська дисертація була присвячена темі «Морфофункціональний аналіз жувального апарату сліпаків (Rodentia, Spalacidae)» і захищена 1995 р. за спеціальністю 03.00.08 — зоологія на спецраді при ІЗАН¹.

У своєму науковому доробку має близько 50 публікацій, серед яких: наукові статті у фахових виданнях, навчальні посібники, методичні рекомендації та ін. Серед важливих теріологічних доробків важливо відмітити дві статті дисертаційного циклу: «Морфофункціональний аналіз щелепного апарату сліпаків» та «Морфофункціональний аналіз потиличної ділянки черепа деяких міоморфних гризунів, які транспортують ґрунт головою», опубліковані у журналі «Вестник зоологии» [Пасечник 1992, 1994].

Згодом інтереси розширилися, і в доробку були й палеонтологічні праці, зокрема «Загальна характеристика верхньокрейдяної фауни з виходів крейди в районі с. Пушкарі (Новгород-Сіверський р-н)» [Пасічник 1994].

З роками сліпаки знову стали об'єктом уваги у статті «Просторова структура популяції *Nannospalax leucodon* (Nordman, 1840) на півдні України: кормовий та едафічний аспекти» [Пасічник *et al.* 2020]. Згодом, як співробітник Ічнянського НПП, вивчав кажанів парку, що знайшло відображення у статті «Зміни чисельності кажанів Ічнянського національного природного парку» [Пасічник & Овчарик 2023]. Як теріолог і місцевий зоолог, був у організаціях III Теріошколи на біостанції «Ядути» 1996 року.

З ним пов'язана історія «втрати» і знаходження остеологічної колекції сліпаків, які були об'єктами його дисертаційного дослідження і згодом стали темою історичних розвідок і медійних історій про типові зразки сліпака піщаного та колекції Євдокії Решетник: ці матеріали кілька десятиліть зберігалися у нього в гаражі (про типи *Spalax arenarius* див.: [Загороднюк & Коробченко 2023]). На щастя, ці історії завершилися добре саме завдяки турботам С. Пасічника, який врешті 2012 р. передав ці матеріали автору.

Позатеріологічне

Окрім теріології, напрямками його наукових пошуків були (за сайтом кафедри) генетика та селекція, арахнологія, акарологія, ентомологія, батрахота герпетологія. За сумісництвом працював на кафедрі біології НаУКМА та в Ічнянському національному парку. Активно працював у полі, як в Ічнянському парку, так і в експедиціях. Останніми роками співпрацював з арахнологами й акарологами ІЗАН К. Євтушенко, В. Бондаревим та Л. Колодочкою, бував з ними у тривалих експедиціях (рис. 2), остання з яких — 10 днів на Кіровоградщині. За матеріалами досліджень готувалися спільні наукові статті [напр.: Бондарев & Пасічник 2018]. Мав доробки у галузі герпетології.

¹ В архіві автора є також такий варіант: «Пасечник, С. В. 1993. Тенденции становления челюстного аппарата и височно-затылочной области черепа у некоторых роющих грызунов.»

Рис. 2–3. Сергій Пасічник (в центрі) з колегами-акарологами в експедиції 2019 р. до Мезинського НПП; ліворуч — Л. Колодочка, праворуч — В. Бондарев. Фото праворуч — Сергій Пасічник у Територіальній обороні Ніжина 2022 року. Обидва фото від В. Бондарева, редактовано.

Сергій Пасічник був в університеті гарантом освітньої програми «Середня освіта (Природничі науки)». Як викладач розробив та викладав низку навчальних дисциплін, серед яких — «Зоологія безхребетних», «Біогеографія», «Генетика популяцій з основами біометрії», «Паразитологія» та ін. Серед доробків за цими дисциплінами варто згадати посібники «Екологія тварин» [Лисенко & Пасічник 2017] та «Систематика хордових тварин» [Кедров & Пасічник 2017] (і таких було не менше 5–7).

Неодноразово проводив навчально-польову практику студентів з біології на науково-дослідній базі «Лісове озеро» в окол. с. Ядути². Щороку керував студентськими кваліфікаційними та магістерськими дослідженнями, в різні роки брав участь у журі конкурсу наукових робіт МАН в м. Ніжині. Неодноразово виступав серед організаторів різноманітних конференцій, семінарів, круглих столів. Як соціально активна і небайдужа людина з перших днів великої війни пішов у Тероборону рідного Ніжина (рис. 3).

Мав низку професійних відзнак, серед яких Грамота Чернігівського обласної державної адміністрації (2020 р.) та Грамоти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Його неочікуване зникнення в самому розквіті сил стало непоправною втратою для колег: він був неймовірно світлою і доброю людиною, надзвичайно працювитою і відповідальною, широко ерудованою і захопленою своїм фахом і світом науки й освіти.

² Саме тут проходили дві теріологічні школи — III Теріологічна школа-семінар «Аналіз фауністичних угруповань» (21–25 жовтня 1996 р.) та «Семінар із визначення кажанів та локалізації їхніх сховищ за допомогою ультразвукових детекторів» (29 квітня – 4 травня 2000 р.).

Подяка

Автор дякує В. Бондареву за розповіді про останні роки життя колеги та спільні з ним експедиції, уточнені деталі біографії та надані в користування фото.

Література

- Бондарев, В. Ю., С. В. Пасічник. 2018. До видового складу кліщів-фітосейд (Parasitiformes, Phytoseiidae) Національного природного парку «Ічнянський». *Український ентомологічний журнал*, 2 (15): 46–51.
- Загороднюк, І., М. Коробченко. 2023. Хорологія *Spalax arenarius* — ендемічного виду гризунів Нижньодніпровських пісків і Таврійського степу. *Theriologia Ukrainica*, **26**: 105–131. [CrossRef](#)
- Кедров, Б. Ю., С. В. Пасічник. 2017. *Систематика хордових тварин. Навчальний посібник*. Частина 1. Риби. Ніжин, 1–52.
- Лисенко, Г. М., С. В. Пасічник. 2017. *Екологія тварин. Навчально-методичний посібник для студентів біологічних спеціальностей*. Ніжин, 1–58.
- Пасечник, С. В. 1992. Морфофункціональний аналіз челюстного апарата слепышей. *Вестник зоології*, № 4: 68–72.
- Пасечник, С. В. 1994. Морфофункціональний аналіз затылочной області черепа некоторых миоморфных грызунов, транспортирующих грунт головой. *Вестник зоології*, № 3: 39–44.
- Пасічник, С. В. 1994. Загальна характеристика верхньокрейдяної фауни з виходів крейди в районі с. Пушкарі (Новгород-Сіверський р-н). *Збірник праць Ніжинського краєзнавчого музею ім. Івана Спаського*. Ніжин, 84–92.
- Пасічник, С. В., Г. М. Лисенко, О. М. Федун. 2020. Просторова структура популяції *Nannospalax leucodon* (Nordman, 1840) на півдні України: кормовий та едафічний аспекти. *Екологічні науки: науково-практичний журнал*, **32**: 121–128. [CrossRef](#)
- Пасічник, С. В., Я. М. Овчарик. 2023. Зміни чисельності кажанів Ічнянського національного природного парку. In: Komarytsky, M. L. (ed.). *Modern Research in Science and Education. Proceedings of the 4th International Conference*. BoScience Publisher. Chicago, 37–39. [URL](#)

Резюме

ЗАГОРДНЮК, І. Сергій Пасічник (1964–2024): зоолог, науковець, педагог. — Нарис про біолога, який починав свій шлях як теріолог-морфолог, а згодом став професійним педагогом у Ніжинському університеті й дослідником широкого профілю. Його увагу привертало не тільки морфологія, але й вивчення популяцій, генетика, палеонтологія. Як зоолог, він цікавився і мав публікації в галузі вивчення не тільки ссавців, але й амфібій, павуків, кліщів. Загалом дослідник був незмінно активним у полі, проводив польові практики, організовував експедиції, працював за сумісництвом в Ічнянському національному парку. Як педагог він мав значну кількість оригінальних розробок за навчальними курсами зоологічного, генетичного і популяційного напрямів, включно з низкою методичних посібників. Викладав у Ніжинському університеті і в Києво-Могилянській академії.